

רשות ההגבלים העסקיים

החלטה לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 בדבר מתן פטור מאישור הסדר כובל להסדרים בין משכל הוצאה לאור והפצה בע"מ לספרי אחוזת בית בע"מ (2004) בע"מ, ר. סירקיס מוציאים לאור בע"מ ואסטרולוג הוצאה לאור בע"מ

1. פתח דבר

לפניי שלוש בקשות למתן פטור מאישור הסדר כובל לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 (להלן: "חוק ההגבלים העסקיים"), להסכמים בין משכל הוצאה לאור והפצה בע"מ (להלן: "משכל") לספרי אחוזת בית בע"מ (2004) בע"מ (להלן: "אחוזת בית"), ר. סירקיס מוציאים לאור בע"מ (להלן: "סירקיס"), ואסטרולוג הוצאה לאור בע"מ (להלן: "אסטרולוג") (אחוזת בית, סירקיס ואסטרולוג, להלן יחד: "ההוצאות לאור"). על פי ההסכמים, ההוצאות לאור ישתפו פעולה (כל אחת בנפרד) עם משכל, בהוצאה לאור של כותרים חדשים ובשיווק כותרים חדשים וקיימים.

לאחר שבחנתי את ההסדרים ואת הכבילות המצויות בהם, כמו גם את השפעתם האפשרית על התחרות בשוק הרלוונטי ונטלתי גם את עצתה של הועדה לפטורים ולמיזוגים, שוכנעתי כי ההסדרים אינם פוגעים פגיעה של ממש בתחרות, עיקרם של ההסדרים אינו בהפחתת התחרות או במניעתה ואין בהם כבילות שאינן נחוצות למימוש עיקרם. מטעמים אלה ראויים ההסדרים לפטור לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, מהנימוקים שיפורטו להלן.

2. הצדדים להסדרים

משכל היא חברה פרטית, המוחזקת בחלקים שווים על-ידי ידיעות אחרונות בע"מ (בבעלות משפחת מוזס) ואיכנוולד אחזקות בע"מ (בבעלות דב וחיים איכנוולד). משכל עוסקת בהוצאה לאור של ספרים במגוון רחב של קטגוריות ספרותיות, תחת שני מותגים עיקריים – "ידיעות אחרונות" ו-"ספרי חמד". כמו כן, למשכל הסכמים מסחריים עם מספר הוצאות לאור, שעיקרם שיתוף פעולה בהוצאה לאור של כותרים חדשים, ביניהן פן הוצאה לאור בע"מ, בבל הוצאה לאור בע"מ, טל מאי הוצאה לאור בע"מ, הוצאת סימנים וספרי עליית הגג בע"מ. משכל הינה אחת ההוצאות לאור הגדולות בארץ, המוציאה לאור למעלה מ-200 כותרים בשנה.

בנוסף, משכל עוסקת בהפצת ספריה וספרי ההוצאות עימן יש לה הסכמים מסחריים, במגוון ערוצי שיווק, כגון חנויות ספרים (רשתות ושאינן חלק מרשת), לקוחות מוסדיים (כגון ועדי עובדים), אתר האינטרנט של ההוצאה ועוד.

אחוזה בית היא חברה פרטית, בבעלותו המלאה של מר מרדכי גוטמן, העוסקת בהוצאה לאור של ספרים בעיקר בסוגת הסיפורת המתורגמת. אחוזת בית היא הוצאה קטנה המוציאה לאור מספר מצומצם של כותרים בשנה.

סירקיס היא חברה פרטית, המוחזקת במלואה על ידי משפחת סירקיס, העוסקת בהוצאה לאור של ספרים בעיקר בסוגת הבישול. סירקיס היא הוצאה קטנה וותיקה, המוציאה לאור כותרים בודדים בשנה.

אסטרולוג היא חברה פרטית, בבעלותם המלאה של ה"ה שרה ואלישע בן מרדכי, העוסקת בהוצאה לאור של ספרים בתחום "העידן החדש" (מיסטיקה, רפואה אלטרנטיבית, ספרות המזרח הרחוק וכיו"ב) וכן בתחום המדע הבדיוני והפנטזיה. אסטרולוג מוציאה לאור מספר מצומצם של כותרים בשנה.

3. ההסדרים

על פי ההסכמים שבפני תארגן משכל, בשיתוף פעולה נפרד עם כל אחת מההוצאות לאור (אחוזה בית, סירקיס ואסטרולוג), את הליכי ההוצאה לאור, ההפצה והשיווק של ספרי ההוצאות לאור, לרבות כותרים עתידיים. על-פי ההסכמים בין הצדדים, יהיו ההוצאות לאור אחראיות להוצאת הספרים לאור (איתור התוכן הספרותי, רכישת זכויות, תרגום, עריכה, הגהה וכיו"ב, עד שלב קדם דפוס), ואילו משכל תהא אחראית על הפקת הספרים, אחסונם ושיווקם.

ההסכמים אינם נוגעים להוצאה לאור של ספרי משכל עצמה.

תקופת ההסכמים היא לחמש שנים, והם יתחדשו מאליהם לתקופות נוספות של 5 שנים, אלא אם בוטלו על-ידי אחד הצדדים.

יצוין, כי ההסכם בין משכל לאסטרולוג כבר הובא לבחינתו בעבר וניתן לו פטור מאישור הסדר כובל (תיק פטור מס' 6976). הצדדים להסכם זה כבר פועלים על פי ההסכם, וכעת הם מבקשים לקבל פטור לתקופה נוספת.

4. השפעת ההסדרים הכובלים על התחרות

ההסדרים שבפניי הינם מיזמים משותפים בין הוצאות לאור מתחרות, אשר אין בהם לאחד את כלל הפעילות שלהן. מיזמים משותפים אלו מהווים הסדר כובל, ועמדתו על כך בהחלטות שונות. (ראו למשל החלטה לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 בדבר מתן פטור מאישור הסדר כובל למיזם משותף בין הוצאת כנרת-זב"מ-דביר, הוצאת הקיבוץ המאוחד ועמותת סימן קריאה 2009 הגבלים עסקיים 5001499; החלטה לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 בדבר מתן פטור מאישור הסדר כובל להסדר בין משכל הוצאה לאור והפצה בע"מ לבין אסטרולוג הוצאה לאור בע"מ 2007 הגבלים עסקיים 5000688). להלן תידון השפעתו של המיזם המשותף שבפניי על התחרות.

4.1. תחום הספרים בישראל

אין זו הפעם הראשונה בה נדרשת רשות ההגבלים העסקיים לבחינת ענף הספרים. בשנים האחרונות חלו בענף זה תמורות רבות, המשפיעות על כל אחת מהחוליות הפעילות בענף (הסופרים, המוציאים לאור, המפיצים וערוצי השיווק השונים). אחד השינויים המשמעותיים שהתחוללו הוא צמיחתה של רשת ספרים חדשה, צומת ספרים, בצידה של הרשת הוותיקה סטימצקי.

במסגרת בחינת הבקשות שהובאו לפני, בוצעה בדיקה מקיפה של ענף הספרים בישראל במסגרתה נאספו נתונים מעודכנים אודות פעילות השחקנים בענף. מנתונים אלה עולה, כפי שיפורט בהמשך, כי ההסדרים שבפני אינם מעוררים חשש לפגיעה בתחרות.

מסקנה זו מתחזקת מעיון במגמות מחירי הספרים וההוצאה של משקי הבית על ספרים:

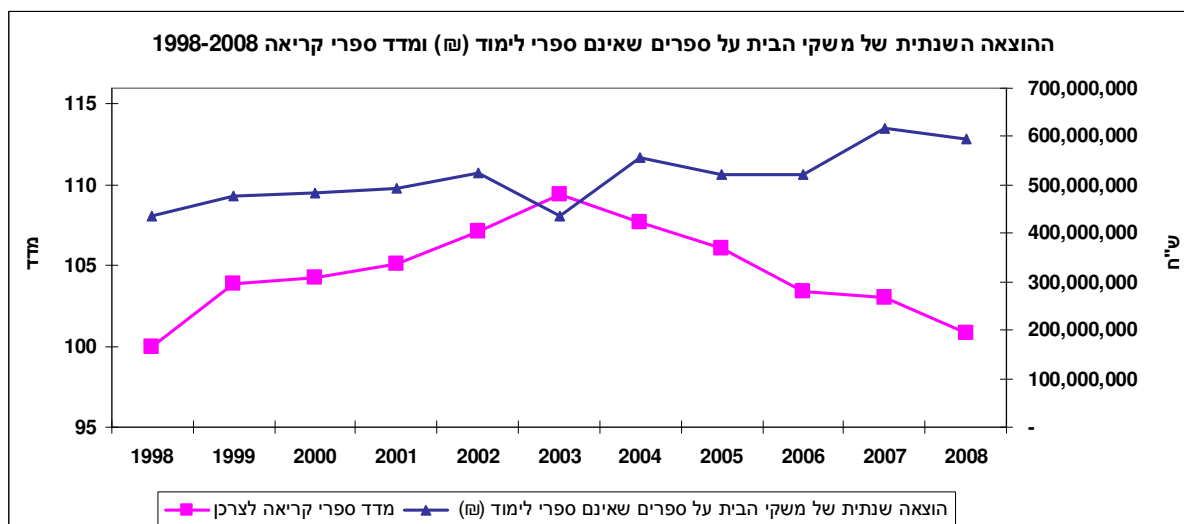
בשנים האחרונות ניתן לזהות שינוי במדיניות המבצעים של השחקנים בענף. כך למשל, בעוד שבעבר מרבית המבצעים התקיימו במסגרת "שבוע הספר", כיום המבצעים מתקיימים לאורך השנה כולה. כתוצאה מכך, מחירי ספרי הקריאה לצרכן מצויים במגמת ירידה.

במקביל, בשנים האחרונות ההוצאה של משקי הבית על רכישת ספרים (שאינם ספרי לימוד) הולכת ועולה.

פועל יוצא של שני הנתונים הללו, הינו כי כמות עותקי הספרים שנרכשים על-ידי הציבור הולכת וגדלה.

להלן גרף המסכם את ההוצאה השנתית של משקי הבית על ספרים שאינם ספרי לימוד ומדד מחירי ספרי קריאה בפועל לצרכן בשנים 1998-2008¹:

¹ מקור: לשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס), סקרי הוצאות משק הבית לשנים 1998-2008, הוצאה על ספרים (שאינם ספרי לימוד), לוח 1.1, במחירים שוטפים; מדד המחירים לצרכן, לפי קבוצות צריכה ראשיות ומשניות, סדרה: 121150 - ספרי קריאה, במחירים שוטפים.

נראה אם כן, כי הפרמטרים המרכזיים בענף הספרים מצביעים על תחרות ערה – המחיר לצרכן יורד והכמות הנרכשת גדלה. נתון זה הינו בעל השפעה בשלב בדיקת החששות התחרותיים שיפורט להלן.

אעיר עוד כי בתחום ההוצאה לאור של ספרים בישראל פועלות הוצאות ספרים רבות ומגוונות. בחינת מספר הכותרים המוצא לאור על ידי ההוצאות השונות, תוך התייחסות למגוון הכותרים ולהיקפי הפעילות של ההוצאות לאור, אינה מלמדת על הגבלה או צמצום לכאורה של התחרות בענף.

סיכומם של דברים עד כה: בענף הספרים בישראל חלו תמורות משמעותיות בשנים האחרונות. תמורות אלה מיטיבות עם הצרכן על דרך הורדת מחירים וגידול ברכישת ספרי קריאה. מאידך, הנתונים מלמדים כי לא חל גידול של ממש בריכוזיות במקטע ההוצאה לאור.

4.2. החששות התחרותיים

כל אחד מההסדרים שבפני מעלה חששות לכאורה לפגיעה בתחרות במישור האופקי והאנכי גם יחד, שכן בכל אחד מההסכמים דנן נקשרות שתי חברות העוסקות בהוצאה לאור של ספרים, ואשר אחת מהן – משכל – פעילה גם בתחום הפצת הספרים ומצויה בבעלות קבוצה המחזיקה גם בעיתון בשפה העברית.

4.2.1. חששות בהיבט האופקי

כאמור, כל הצדדים להסדרים פועלים בתחום ההוצאה לאור. משכל, שהינה אחת ההוצאות לאור הגדולות אשר מפיקה ספרים במגוון סוגות, מבקשת להתקשר בהסכמים עם שלוש הוצאות לאור קטנות, המתמקדות, כל אחת מהן, בסוגה מובחנת.

לכאורה, החשש התחרותי במישור האופקי הינו חשש מיצירת כח שוק בידי הצדדים להסדר. מצד אחד עולה חשש כי ההסכמים יאפשרו למשכל לשווק ספרי הוצאות אחרות ויפגעו בתחרות בינה

לבין הוצאות אלה. אם אכן יאפשרו ההסכמים היווצרות כח שוק תוכל משכל, לשם הדוגמא, להעלות את מחירי הספרים שהיא משווקת. מצד שני, עולה חשש לכאורי לפגיעה בסופרים, המבקשים להוציא לאור את כתביהם.

למעשה, נתח השוק המצרפי של הצדדים להסדרים דנן עמד על כ-20% מהשוק בהיקף המכירות הכספיות בשנת 2009. יצוין כי ההפרש בין נתח השוק של משכל לבדה לנתח השוק המצרפי האמור הוא מצומצם יחסית.

הגם שענייננו בשיתופי פעולה אופקיים, נראה כי תחום ההוצאה לאור עודנו מרובה מתחרים בכל הסוגות בהן פועלים הצדדים להסדרים. אמנם משכל הינה אחת ההוצאות הגדולות, אך לצידה קיימות הוצאות נוספות הפעילות בקשת רחבה של סוגות, אשר ביכולתן לרסן את משכל מהפעלת כח שוק. כמו כן, בכל אחד מתחומי פעילותן של אחוזות בית, סירקיס ואסטרולוג קיים מספר מתחרים לא מבוטל.

באשר להפעלת כח שוק כלפי הסופרים, יצוין כי ההסכמים אינם עוסקים במישרין בשלב ההתקשרות עם הסופרים. שלב זה, כמפורט לעיל, ימשיך להיות מבוצע על ידי כל אחת מההוצאות בנפרד. גם קיומן של הוצאות מתחרות בכל התחומים בהם פועלים הצדדים להסדר פועל להפגת החשש מהפעלת כח שוק כאמור.

לפיכך, דומה כי לא קיים חשש של ממש שההיבט האופקי של שיתוף הפעולה בין משכל לבין אחוזות בית, סירקיס ואסטרולוג יקים לצדדים לו או לחלקם כח שוק.

4.2.2. חששות בהיבט האנכי

כאמור, להסדרים שבפני היבט אנכי, שכן משכל פעילה גם בתחום ההפצה, ומפיצה עצמאית את ספריה וכן את ספריהן של מספר הוצאות לאור הקשורות עמה בהסכמים מסחריים. עובר להגשת בקשת הפטור דנן, אסטרולוג מופצת על-ידי משכל, אך סירקיס ואחוזות בית מופצות על ידי מפיץ אחר.

לאחר שבחנתי את ההסדרים, נחה דעתי כי היבט אנכי זה אינו מעורר חשש לפגיעה משמעותית בתחרות.

כך, גם כאשר מביאים בחשבון את הקשר שבין משכל לעיתון "ידיעות אחרונות". העיתון, "ידיעות אחרונות", עשוי אמנם להוות פלטפורמה פרסומית ושיווקית לספרים, אולם הינו ערוץ אחד מיני רבים לפרסום ולשיווק ספרים.

סיכומם של דברים, לא נראה כי קיים חשש שההיבט האנכי של שיתוף הפעולה בין משכל לבין אחוזות בית, סירקיס ואסטרולוג יקים לצדדים לו או לחלקם כוח שוק.

4.2.3. קיום יעילויות בצד החששות התחרותיים

בצדה של החבירה קיימות יעילויות. כך, ההסדר מקנה להוצאות לאור הקטנות את היתרונות לגודל אשר מאפשרת להם החבירה למשכל בכל הנוגע להדפסה והפצת הספרים, ומאפשר להם ליהנות מהתמחותה של משכל במקטעי פעילות אלה. בד בבד מותיר ההסדר ביד ההוצאות הקטנות את ניהול פעילות ההוצאה לאור (עד שלב ההדפסה), ובכך משמר את מומחיותן ושיקול דעתן בשלבים אלו של הפעילות.

5. סוף דבר

לאחר שנועצתי בוועדה לפטורים ומיזוגים, ראיתי לנכון להשתמש בסמכות הנתונה לי בסעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים ולהעניק את הפטור המבוקש. תוקפו של הפטור לשלוש שנים מיום מתן החלטתי זו.

בהתאם לסעיף 15(א) לחוק ההגבלים העסקיים נתונה החלטתי זו לערר בפני אב בית הדין להגבלים עסקיים על ידי איגוד עסקי, ארגון צרכנים או כל אדם העלול להיפגע מההסדר הכובל עליו ניתן הפטור.

רונית קן

הממונה על הגבלים עסקיים

ירושלים, י"ג תשרי, תשע"א

21 ספטמבר, 2010